

Η Πολιτική δράση του Ναυάρχου Κωνσταντίνου Κανάρη

Η δράση, η ηρωική και ένδοξος του πυρπολητή Κωνστ. Κανάρη ως γνωστό δεν περιορίσθηκε στον αγώνα του 1821 επί του πολεμικού μόνο πεδίου. Μετά την απελευθέρωση της Ελλάδας συνεχίσθηκε σε ένα άλλο τομέα της ζωής του Έθνους, τον πολιτικό, όπου ο Ψαριανός Ναυμάχος διακρίθηκε όλως ιδιαιτέρως.

Η ανάμιξη του εις την πολιτική ζωή υπήρξε συνεχής (διήρκεσε επί μια ολόκληρη 35ετιάν μεταξύ των ετών 1843-1877), επωφελής δια τον τόπον (πολλάκις η χρησιμοποίηση του συνδέθηκε με την αντιμετώπιση εκτάκτων περιστάσεων) και τέλος χαρακτηρίσθηκε επίσης ως κατ' εξοχήν πεφωτισμένη λόγω των δημοκρατικών αρχών του ναυάρχου, ο οποίος ανεδείχθη μέγας προστάτης των συνταγματικών ελευθεριών του κοινοβουλευτισμού, της ελευθερίας του τύπου, των δικαιωμάτων των πολιτών και της δημοκρατικής εν γένει λειτουργίας του πολιτεύματος. Ο Κανάρης είχε την πεποίθηση και την βεβαιότητα ότι ο κάθε πολίτης δημοκρατικώς σκεπτόμενος οικοδομεί την πρόοδο της πατρίδας, δια την ελευθερία της οποίας τόσο αίμα χύθηκε.

Πολιτεύθηκε με σύνεση, εντιμότητα, ήθος και σεβασμό προς το Σύνταγμα και κέρδισε την γενική εκτίμηση τόσο των Ελλήνων, όσο και των ξένων ιστορικών οι οποίοι ασχολήθηκαν με τα πολιτικά πράγματα της εποχής του Όθωνος και του Γεωργίου του Α', επί των ημερών των οποίων έδρασε.

Ο ρόλος του Κανάρη αρχίζει να γίνεται σημαντικός στην πολιτική ζωή του τόπου αμέσως μετά την παροχή υπό του Βασιλέως Όθωνος του Συντάγματος, γεγονός το οποίο οφείλεται – όπως είναι γνωστό – στην επανάσταση της 3^{ης} Σεπτεμβρίου 1843.

Το δεδομένο ότι ο πυρπολητής δεν είχε άμεση ανάμειξη ή συμμετοχή στην πολιτική ζωή και στις κυβερνήσεις της απολυταρχικής περιόδου (1833-1843), όταν η Αντιβασιλεία των Βαυαρών Άρμανσμπεργκ, Μάουρερ, Έυντεκ, ή ο Βαυαρός Πρωθυπουργός Ρούδχαντ κυβερνούσαν κατά τον γνωστό τρόπο της ελέω θεού κυβερνήσεως και άνευ της λαϊκής ψήφου, αποδεικνύει περίτρανα τις δημοκρατικές απόψεις του Ναυάρχου σε εποχή που κάθε άλλο παρά δημοκρατική μπορούσε να χαρακτηρισθεί.

Όταν όμως ο Όθων πιεζόμενος από την εξέγερση Στρατού και λαού υπέγραψε την παροχή Συντάγματος, ο “πολιτικός νους” της επαναστάσεως Ανδρέας Μεταξάς , γόνος αριστοκρατικής οικογένειας της Κεφαλληνίας και αγωνιστής του 1821 εκλήθη να σχηματίσει την πρώτη κυβέρνηση της Συνταγματικής Μοναρχίας, μέλημα της οποίας θα ήταν η σύγκληση της Α' Εθνοσυνέλευσης. Εις την ιστορική εκείνη κυβέρνηση ο Κωνστ. Κανάρης μετείχε ως Υπουργός επί των ναυτικών, όταν δε

βραδύτερο (Φεβρουάριος 1844) ο Μεταξάς παραιτήθηκε ανέλαβε προσωρινώς και την πρωθυπουργία.

Ακολούθησαν οι πρώτες εκλογές εις την ιστορία της Ελλάδος εκ των οποίων νικητής εξήλθε ο Ιωάννης Κωλέττης, εις την σχηματισθείσα δε υπ' αυτού κυβέρνηση ο Κανάρης ανέλαβε και πάλι το Υπουργείο Ναυτικών. Ακέραιος όμως και έντιμος όπως ήταν διαφώνησε με τον όχι και πολύ άσπιλο Ηπειρώτη ηγέτη όταν αυτός αποφάσισε να διαλύσει την Βουλή και να κυβερνήσει προσωρινώς άνευ προϋπολογισμού. Αποτέλεσμα της διαφωνίας του αυτής ήταν η παραίτηση του εκ της κυβερνήσεως.

Μετά τον θάνατο του Κωλέττη ο Κανάρης σχημάτισε μία εκ των βραχύβιων κυβερνήσεων οι οποίες σχηματίστηκαν τότε (1848) διαδεχθείς τον Γ. Κουντουριώτη και αντικατασταθείς από του Αντων. Κριεζή.

Κατά την έναρξη του Κριμαϊκού πολέμου (1854) ότε οι σύμμαχοι των Τούρκων Άγγλοι και Γάλλοι κατέβαλαν τον Πειραιά δια να παρεμποδίσουν την έξοδο της Ελλάδος εις τον πόλεμο υπέρ της Ρωσίας, σχηματίσθηκε η λεγόμενη κυβέρνηση "κατοχής" υπό την προεδρία του Άλεξ. Μαυροκορδάτου της οποίας μετέσχεν και πάλιν ως Υπουργός Ναυτικών ο Κανάρης, πρωθυπουργεύσας μάλιστα μέχρι της αφίξεως του ευρισκομένου στο Παρίσι, Μαυροκορδάτου.

Έκτοτε περιορίσθηκε στο αξίωμα του Γερουσιαστή διατηρών μεγάλο κύρος και εξαιρετική φήμη, μέχρις ότου ο Όθων αντιμετώπιζοντας πλέον τις κρίσιμες περιστάσεις οι οποίες προηγήθηκαν της εκθρονίσεως του (1862) θέλησε να σώσει τα πράγματα, προσβλέψας προς τούτο εις τον γηραιό ήρωα. Ο Κανάρης ήταν τότε άνω των εβδομήντα ετών, αλλά οι σκέψεις του ήταν σύγχρονες, προσαρμοσμένες στις απαιτήσεις των καιρών εκείνων και σωστικές δια τον θρόνο και την Ελλάδα. Η αίγλη, η ακεραιότητα και η δημοτικότητα του ήταν στο αποκορύφωμα τους και ως εκ τούτου η πρόσκληση του από τον Βασιλέα υπήρξε πράξη συνέσεως και πολιτικής ωριμότητας.

Ο Κανάρης δια να δεχθεί την εντολή σχηματισμού Κυβερνήσεως υπέβαλε δι' υπομνήματος του εις τον Όθωνα τους όρους του.

Οι όροι αυτοί συνοπτικώς ήταν οι εξής:

- 1) Οι Υπουργοί να προτείνονται και αντικαθίστανται υπό του Πρωθυπουργού, εφόσον ούτος διατηρών την θέση του "χαίρει το δικαίωμα να ακουσθεί εις οποιαδήποτε επ' αυτού μεταβολές".
- 2) Το Υπουργείο ως σύνολο να λειτουργεί ελευθέρως! Ήτοι εφόσον συμφωνούσαν τα μέλη επί ενός θέματος, ο Βασιλεύς θα συνεμορφούτο, άλλως δε, θα παραιτούνταν ολόκληρη η κυβέρνηση.

- 3) Να καταργηθεί τον ανακτοβούλιο ως μη συμφωνούντος του θεσμού τούτου με την συνταγματική τάξη.
- 4) Οι αυλικοί να απολαμβάνουν της εμπιστοσύνης της Κυβερνήσεως.
- 5) Ζητείται να διαλυθεί η Βουλή της Ζ' περιόδου.
- 6) Ομοίως ζητούνταν διάφορα μέτρα, όπως η ανασύνθεση της εθνοφυλακής, η φιλελευθερωτέρα ρύθμιση των ζητημάτων του Τύπου, η τακτοποίηση του δημοσίου χρέους κ.λπ.

Όσον όμως ο ένδοξος ναύαρχος με το υπόμνημα του έθεσε σαφώς και λίαν επιτυχώς επί τάπητος θέματα τα οποία έπρεπε σύμφωνα με τις απόψεις του να αντιμετωπισθούν, ως κατά γενική ομολογία και συμφωνία απάντων των ιστορικών της νεότερας Ελλάδος ανεγνωρίσθαι, αντιθέτως εις την επιλογή των προσώπων τα οποία θα απάρτιζαν το Υπουργείο του, ως μέλη της κυβερνήσεως, μάλλον ατύχησε.

Οι υπ' αυτού προταθέντες κατόπιν μακράς αναζητήσεως του Βασιλέως πιέζοντος να επισπευθεί η υποβολή του καταλόγου των νέων υπουργών" - , κατά γενική ομολογία και παρά το γεγονός ότι ήταν οπωσδήποτε ευυπόληπτοι πολίτες άπαντες, δεν συγκέντρωναν παραλλήλως και τα απαραίτητα εφόδια δια να αναδεχθούν τα υψηλά τους καθήκοντα και τούτου διότι δεν ανήκαν εις τα κορυφαία στελέχη του πολιτικού κόσμου της εποχής, ως ανέμενε η κοινή γνώμη.

Οι υπό του Κανάρη αρχικώς βολιδοσκοπηθέντες Βούλγαρης, Ψύλλας και Χρηστίδης, οι οποίοι ή είχαν ευρύτατη μόρφωση, ή διέθεταν αναμφισβήτητο πολιτικό κύρος, αρνήθηκαν να συμμετάσχουν κατά μια εκδοχή επηρεασθέντες υπό ανακτορικών παραγόντων, οι οποίοι προσπαθούν παντί τρόπο να αποτύχει ο Κανάρης εις τον σχηματισμό Κυβερνήσεως. Προέβλεπαν ότι θα δημιουργούνταν ζητήματα όχι ευχάριστα δι' αυτούς και κηδόμενοι του συμφέροντος του θρόνου (δήθεν), ο οποίος θα αντιμετώπιζε κυβέρνηση με προοδευτικές δημοκρατικές αρχές και όχι κυβέρνηση αυλική ως οι τοιαύτες του Γενναίου Κολοκοτρώνη (υιού του Θεοδώρου Κολοκοτρώνη) και Αθανάσιου Μιαούλη (υιού του Ανδρέα Μιαούλη), οι οποίες δεν πέτυχαν τελικώς τίποτα άλλο, από το να συνοδεύουν τον Όθωνα στην οδό της εκθρονίσεως.

Αλλά και πάλι εκ των προταθέντων ως υποψήφιων Υπουργών, άλλοι δε δέχθηκαν το αξίωμα και άλλοι ζήτησαν αλλαγή υπουργείου. Ούτω αρνήθηκαν συμμετοχή οι Μ. Σχινάς και Π.Σούτσος, ενώ εκ των προταθέντων αντί αυτών Καλλιγά και Δεληγεώργη ο δεύτερος ζήτησε το Υπουργείο Εσωτερικών και Παιδείας. Ο Βασιλεύς διαβλέπων την αδυναμία του Κανάρη να σχηματίσει κυβέρνηση- αλλά περισσότερο φοβούμενος ότι οι όροι του Ναυάρχου θα κλόνιζαν το γόητρο του,- άρχισε να μην βλέπει πλέον ως σκόπιμο την ανάθεση της εντολής εις αυτόν. Κύριο βεβαίως ρόλο έπαιζαν εις την αλλαγή της σκέψεως

του Όθωνος οι εισηγήσεις και παρεμβάσεις των διαφόρων παραγόντων οι οποίοι εξέθεταν τον Κανάρη ότι δήθεν κινείται από αντιβασιλικά αισθήματα και θα ήταν κίνδυνος δια την δυναστεία η άνοδος του εις την αρχή. Ο Κανάρης πάλιν πανταχόθεν απογοητευθείς κατέθεσε την εντολή.

Έτσι η ευκαιρία να αποφύγει η Ελλάς και ο καλοπροαίρετος αλλά επιπόλαιος Βασιλεύς νέας περιπέτειας και νέες αναστατώσεις χάθηκε. Ο Όθων βάδιζε πλέον τον δρόμο της μοίρας του, - από την οποία ουδεμία ανθρώπινη δύναμη θα τον διέσωζε,- ενώ ο Κανάρης επανήρχετο εις τα ίδια. Όχι όμως δια μεγάλο διάστημα.

Η κίνηση προς εκθρόνιση του Όθωνος γιγαντώθηκε το φθινόπωρο του 1862. Ο πολιτικός κόσμος εν τω συνόλω του, ο στρατός, οι διανοούμενοι, η νεολαία είχαν στραφεί εναντίον του και τα γεγονότα ακολούθησαν ραγδαία, με τελική κατάληξη την παραίτηση του. Την νύκτα της 12^{ης} Οκτωβρίου 1862 εις την μεγάλη αίθουσα του Πανεπιστημίου οι εκπρόσωποι των επαναστατών εξέλεξαν τριμελή επιτροπή η οποία θα κυβερνά μετά την αναχώρηση του Όθωνος και μέχρι της εκλογής νέου Βασιλέως. Εις την επιτροπή μετείχαν ο Κανάρης, ο Υδραίος αρχών Δημήτριος Βούλγαρης και ο Πελοποννήσιος ηγέτης Μπενιζέλος Ρούφος.

Συνελθούσης όμως της εκλογείσης εν τω μεταξύ Β' Εθνοσυνέλευσης διεφάνηκαν κατά την πρόοδο των εργασιών τις διαφωνίες μεταξύ Τριανδρίας.

Ο Βούλγαρης γνωστός δια τον δεσποτισμό και την οξύτητα του θέλησε να μονοπωλήσει την εξουσία, πράγμα το οποίο ο δημοκρατικός Κανάρης δε ανέχθηκε όπως ήταν φυσικό. Παραιτήθηκε και ηγήθηκε της μιας μερίδας της Εθνοσυνέλευσης, η οποία αποκλείσθηκε, (κατά μίμηση εκ της Γαλλικής τοιαύτης) ομάς των Ορεινών προσεταιρισθείς τον Δημ. Γρίβα, ενώ ο Βούλγαρης μετά του Ρούφου ηγήθηκαν της ετέρας η οποία απεκλήθει ομάς των "πεδινών".

Οι διαιρέσεις όμως και οι αντιθέσεις δεν μείωναν το γόητρο του Κανάρη, ούτε άλλωστε και συνεχίσθηκαν επί μαρκόν. Ήλθε αργότερα η εθνική χαρά εκ της εκλογής του νέου Βασιλέως Γεωργίου του Α' εις την οποία ο πυρπολητής γνώρισε πραγματική αποθέωση, εκλεγείς ως πρώτο μέλος της επιτροπής η οποία θα μετέβαινε εις την Κοπεγχάγη, προκειμένου να προσφέρει το στέμμα εις τον νεαρό πρίγκιπα της Δανίας. Τα άλλα μέλη της αποστολής αυτής ήταν ο Θρ. Ζαΐμης και ο Δημ. Γρίβας (25 Μαρτίου 1863).

Κατά την λαμπρά εκείνη περίοδο της ζωής του ο Κανάρης ευτύχησε να δεχθεί τιμές τις οποίες ελάχιστοι άνθρωποι γνώρισαν εις την ζωή τους. Η υποδοχή των εις την Δανία υπήρξε μεγαλοπρεπής. Ιδού πως περιγράφεται αυτή εκ μέρους των ίδιων των τριών απεσταλμένων, εις αναφορά των προς την Εθνοσυνέλευση,

ήτις καταχωρήθηκε εις τα πρακτικά αυτής . Η αναφορά αυτή αναγνωρίσθηκε κατά την έκτακτο συνεδρίαση του Σώματος υπό του υπουργού Εξωτερικών Θεόδωρου Δηληγιάννη την 6^η Ιουνίου 1863. “Κατά την ενδέκατη και ημίσεια ώρα της 6^{ης} Ιουνίου η επιτροπή μετά της ακολουθίας της αναχώρησε εκ του ξενοδοχείου του Φοίνικος. Από του σημείου τούτου μέχρι και λαμπρών ανάκτορων του Χριστιανοβούργου οι οδοί και οι πλατείες ήταν πεπληρωμένες λαού μετ’ ενθουσιασμού θερμού και ζωηρού υποδεχόμενου και χαιρετώντας ημάς.

“Κατά την είσοδο μας εις τα Ανάκτορα απεδόθησαν ημίν οι προσήκουσες τιμές. Συνοδευόμενη η επιτροπή υπό του Αυλάρχου εισήλθε εις πρόδομο προ της αιθούσης του θρόνου, εις ον ήσαν παρατεταγμένοι άπαντες οι αξιωματικοί της Βασιλικής Φρουράς.

“ Εν τη αιθούση του θρόνου παρίσταντο εκ δεξιών του Βασιλέως, καθήμενου επί του θρόνου, οι πρίγκιπες Φερδινάνδος και Φρειδερίκος της Δανίας, εξ αριστερών δε ο πρίγκηψ Χριστιανός και υιός αυτού Γεώργιος , φέρων στολή πλοιάρχου δίκροτου”.

Η περιγραφή συνεχίζεται ως εξής :

“ Το ψήφισμα της Εθνικής Συνελεύσεως, τεθειμένο εντός κυλίνδρου εκ βελούδου κυανού , εφέρετο επί προσκεφαλαίου εκ λευκού μεταξωτού, φέροντος χρυσά κεντήματα” . Άμα η επιτροπή εισήλθε εις την αίθουσα και κατέλαβε την ορισμένη αυτή θέση ο ναύαρχος Κανάρης ανέγνωσε ελληνιστί με βροντώδη φωνή εν ονόματι της επιτροπής τον εσωκλειόμενο λόγο:

Μεγαλειότατε.

Ευλογώ τον θεό, διότι κατά την προβεβηκυία ηλικία μου αξίωσε να μου επιφυλάξει την ευτυχία, όπως χαιρετήσω την Μεγαλειότητα Σου ως Βασιλέα και υποβάλλω αυτό μετά των έντιμων συναδέλφων μου, τους χαιρετισμούς της Ελλάδος. Αντιπρόσωποι συμπάσης της ελληνικής φυλής, θεωρούμε την ημέρα αυτή ως την ωραιότερα της ζωής μας, διότι ερχόμεθα να καταθέσουμε την πίστη και την αγάπη του λαού, ον καθιστώσι άξιον της συμπάθειας της Υμετέραν Μεγαλειότητα; Η ιστορία του και τα παθήματα του.

Η Ελλάς εκλέγουσα Βασιλέα αυτής την Υ.Μ ανέθηκεν εις χείρας του ηγεμόνος της άπαν το μέλλον και πάσας τας ελπίδας της, πεποιθυία ότι κατανοών τα επιβαλλόμενα αυτώ ύψιστα καθήκοντα, θέλει αφοσιωθεί εις την ευημερία του τόπου και εις την ανάπτυξη των ελευθέρων θεσμών του Έθνους.

Το επ’ εμοί , Μεγαλειότατε, αρκετά έζησα, όπως ειδών την ημέρα ταύτη, δυνηθώ να ειπώ τους λόγους του Συμεώνος:

“ ΝΥΝ ΑΠΟΛΥΟΙΣ ΤΟΝ ΔΟΥΛΟΝ ΣΟΥ ΔΕΣΠΟΤΑ”

Δάκρυα χαράς περιέβρεχαν τους γεροντικούς οφθαλμούς του ατρόμητου ναυμάχου καθώς τελείωνε

Την προσφώνηση του, ενώ ο νεαρός Βασιλεύς αρχόμενος της απαντήσεως του έλεγε μεταξύ άλλων:

“ Η ψυχή μου είναι πεπληρωμένη χαράς, δεχόμενος σήμερα τους πρώτους χαιρετισμούς του Ελληνικού λαού και βαθέως συγκινούμαι ακούων τους χαιρετισμούς τούτους από του στόματος ανδρός, ου το ένδοξο όνομα μένει ενωμένο μετά της αναγεννήσεως της Ελλάδας...”

Την επόμενη ο Βασιλεύς Φρειδερίκος της Δανίας απέμεινε εις τον Κανάρη τον Μεγαλόσταυρο του Δανεβρόγου (DANE BROG), αλλά δε παράσημα εις τα λοιπά μέλη της αποστολής. Τέλος ο Βασιλεύς λαβών την χείρα του ναυάρχου εκ νέου, τον ονόμασε πολίτη της Δανίας.

Η πολιτική δράση του Κανάρη συνεχίσθηκε και κατά την πρώτη 15ετία της Βασιλείας του Γεωργίου του Α΄ καίτοι ούτος ήταν πλέον υπερήλικας. Οι αυθαιρεσίες του Δ. Βούλγαρη όστις ηγείτο ισχυρού κόμματος κατά τα πρώτα έτη της περιόδου εκείνης κατέληξαν εις την πτώση της κυβερνήσεως του, την οποία διαδέχθη κυβέρνηση υπό τον Κωνστ. Κανάρη (6 Μαρτίου 1864). Εις αυτή μετείχαν οι κορυφές της τότε Δημ. Χρησιτίδης των Οικονομικών , ο Π. Κορωναίος των Στρατιωτικών, ο Θεοδ. Δελιγιάννης των Εξωτερικών , ο Αλεξ. Κουμουνδούρος της Δικαιοσύνης και της Παιδείας, ο ίδιος δε ο Κωνστ. Κανάρης – κατά την συνήθεια- των Ναυτικών. Εκλεγέντος όμως ως Προέδρου της Εθνοσυνελεύσεως του αντιπάλου της κυβερνήσεως Επαμ. Δεληγιώργη η κυβέρνηση εξ ευθυξίας παρητήθη , γεγονός το οποίο ιδιαιτέρως λύπησε τον Βασιλέα όστις επεσκέφθη προς τούτο τον Κανάρη εις την οικία του.

Εσχηματίσθη ακολούθως κυβέρνηση υπό τον Ζηνόβιο Βάλβη , της οποίας μετέσχεν ο Κανάρης ως Υπουργός Ναυτικών. Άξιο λόγου τυγχάνει το γεγονός ότι επί των ημερών της κυβερνήσεως αυτής πραγματοποιήθη η ένωση της Επτανήσου μετά της μητρος Ελλάδος. Παραιτηθέντος του Βάλβη λόγω επιθέσεως εναντίον του εις την Εθνοσυνέλευση δια το θέμα της επιβαρύνσεως του προϋπολογισμού, σχημάτισε πάλι κυβέρνηση ο Κανάρης εκ των Αλ. Κουμουνδούρου των Εσωτερικών , Σ. Σωτηροπούλου των Οικονομικών, Α. Καρτάλη των Στρατιωτικών , Α. Λόντου της Παιδείας και της Δικαιοσύνης και του ίδιου του Κανάρη των Ναυτικών (26 Ιουλίου 1864).

Η κυβέρνηση αυτή παραιτήθηκε το επόμενο έτος, διαφωνήσαντος του εκ Αλ. Κουμουνδούρου επί βασιλικών θεμάτων κυβερνητικής πολιτικής. Κατά τα επόμενα έτη ο Κανάρης λόγω και της ήδη μεγάλης ηλικίας του άρχισε να απομακρύνεται ολίγον κατ' ολίγον της πολιτικής ζωής. Εις την περίοδο αυτήν (1867-1877) ο Κανάρης ζει την γοητευτική απλοϊκή ζωή της οικίας του στην Κυψέλη. Ασχολείται με την πλησίον της οικίας του αναγέρθεισαν δαπάνες του εκκλησία των Αγίων Αποστόλων (πάροδος της οδού Ζακύνθου), εις την οποία εκκλησιάζετο συνεχώς ως πιστός χριστιανός και ευσεβέστατος. Επί της θύρας του ναΐσκου τούτου σώζεται η επιγραφή: “ Οι κτήτορες Κ. Κανάρης και Δέσποινα Κανάρη, Γ' Αυγούστου ΑΩΣΑ”.

Εξ άλλου εις το εσωτερικό τοίχο είχε χαραχθεί κατά πρωτότυπο τρόπο η πολεμική αυτοβιογραφία του Ναυάρχου, συνταχθείσα υπό του ιδίου ως ακολούθως:

“ Χίος 6-7 Ιουνίου 1822”

“ Τένεδος 10-11-1822”

“ Τρίκερι 1824”

“ Σάμος 3-8-1824”

“ Αλεξάνδρεια 20-7-1825”

“ Μυτιλήνη 29-5-1828”

Εντός του Ναΐσκου τέλος φυλάσσεται τα νυφικά στέφανα του ναυάρχου , υπάρχει δε και το “στασίδι” του καλυπτόμενο με την κυανόλευκο κατά τις εορτές.

Ο ποιητής Δημήτριος Κόκκος “ζωγράφιζε την πλήρη αγαθότητας και καλοσύνης ψυχή του ήρωα”, ο οποίος εις τας δυσμάς του βίου του ως άλλος Κιγκινάτος ασχολείτο με τα μελίτσια του, τις όρνιθες του, τον κήπο και τα λουλούδια του... Από το ερημητήριο του αυτό και την ταπεινή οικιακή ζωή τον ανακάλεσαν οι δύσκολες περιστάσεις, ότε εκραγέντος το έτος 1877 του Ρωσοτουρκικού πολέμου σχηματίσθηκε “Οικουμενική” κυβέρνηση υπό την προεδρία του, - μετεχόντων απάντων των πρώην πρωθυπουργών,- ώστε να έχει η χώρα ισχυρή κυβέρνηση, δια πάν εκ του πολέμου τούτου πιθανό ενδεχόμενο (στρατιωτική κινητοποίηση, ναυτική προπαρασκευή, λήψη έκτακτων αποφάσεων κλπ).

Η σύνθεση της κυβερνήσεως Κανάρη, - η οποία ήταν και η τελευταία του , - είχε ως ακολούθως:

Κ. Κανάρης Πρωθυπουργός και Υπουργός Ναυτικών, Αλ. Κουμουνδούρος Εσωτερικών , Επ. Δεληγεώργης Οικονομικών, Θρ. Ζαΐμης Δικαιοσύνης , Χαρ.

Τρικούπης Εξωτερικών, Θεοδ. Δεληγιάννης Παιδείας, Χαρ. Ζυμβρακάκης
Στρατιωτικών.

Εις τις επάλξεις εκείνες του καθήκοντος έπεσε τελικώς ο ναύαρχος, αποθανών
ως πρωθυπουργός την 14^η Σεπτεμβρίου 1877. Οι αρετές του υπήρξαν μεγάλες
και το όνομα του δικαίως συνεδέθη με την δόξα της Ελλάδας, Βασιλεύς,
Κυβέρνηση, Βουλή, Στρατός και λαός του απέδωσαν τις ύψιστες των τιμών.

Κηδευθείς μεγαλοπρεπώς ετάφη εις το Α΄ νεκροταφείο, αριστερά της εκκλησίας
του Αγ. Λαζάρου, ένθα αργότερα ετάφη πλησίον του και ο σύζυγος του
Δέσποινα (το γένος Μανιάτη), την οποία υπερηγάπα και με την οποία έζησαν
αγαπημένοι επί δεκάδες ετών.

Οι τάφοι των ηνωμένοι με κοινό κιγκλίδωμα και δύο απλούς μαρμάρινους
σταυρούς σώζονται μέχρι σήμερα , προκαλούντες ζωηρότατη συγκίνηση εις τους
εκείθεν διερχόμενους, - και ίδια τους Χίους και Ψαριανούς , οι οποίοι με
ευγνωμοσύνη και θαυμασμό ενθυμούνται τον ηρωικό ναυμάχο δια τα
κατορθώματα του , αλλά και τον συνετό ηγέτη δια τις υπέρ της πατρίδος και του
ελληνικού λαού εξαιρετικές και πολύτιμες υπηρεσίες του.

Πηγή: (Από το περιοδικό ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ, Φεβρουάριος 2003)